

Mr. sc. Ružica KOLAREVIĆ-KOVAČIĆ

PETAR STRČIĆ KAO DIREKTOR ARHIVA HRVATSKE U ZAGREBU (1980.-1990.)

UDK: 929 STRČIĆ, P.
UDC: 930.25(497.5)

Stručni članak
Professional Article

mr. sc. Ružica KOLAREVIĆ-KOVAČIĆ
arhivska savjetnica u miru
HR – 10360 SESVETE
Vugrovečka 62

Ključne riječi: Strčić, direktor, Arhiv Hrvatske

Akademik Petar Strčić bio je direktor Arhiva Hrvatske u Zagrebu (sadašnji Hrvatski državni arhiv) od 1980. do 1990. godine. Istodobno bio je predsjednik Stručnoga savjeta Arhiva, glavni urednik svih izdanja – zbornika "Arhivski vjesnik", te nizova "Posebna izdanja", "Hrvatske kraljevinske konferencije" i "Znanstveno-informatična pomagala". Bitno je potakao nagliji, plodniji znanstveni i stručni rad Arhiva, kao i cijele arhivske službe u Hrvatskoj. Uz ostalo, zamjenjivao je predsjednika Arhivskoga savjeta Hrvatske, bio je predsjednik arhivskih društava Jugoslavije i zapadne Hrvatske, član državnih tijela za pregovore o vraćanju arhivske građe iz Austrije i Italije itd. Istodobno je objavio i veći broj radova o arhivskoj službi i članaka s arhivskom građom. Autorica iznosi svoje impresije kao suradnica svojega nekadašnjega direktora.

Istodobno kada je počeo razmišljati o odlasku u mirovinu, dugogodišnji i zaslužni direktor Arhiva Hrvatske (danas Hrvatski državni arhiv u Zagrebu) dr. sc. Bernard Stulli počeo je razmišljati i o svome nasljedniku. Dr. Stulli ne samo da je bio na čelu Arhiva Hrvatske nego je sav svoj radni vijek posvetio čitavoj arhivskoj službi u Hrvatskoj i šire: temeljito je reorganizirao arhivsku službu u Hrvatskoj ustanovivši mrežu od dvanaest arhiva, osmislio je novi "Zakon o zaštiti arhiva i arhivske građe" i uložio mnogo truda da se on striktno i primjenjuje, organizirao je i proveo izradu "Vodiča" (popisa ne samo fondova arhivske građe već i njihova sadržaja). Nastojao je da u arhive dođe što stručniji kadar i da arhiv postane zaista izvor informacija znanstvenim radnicima i drugim korisnicima arhivske građe itd.

Razmišljajući o nasljedniku, dr. sc. Stulli je razmatrao i pratio rad više potencijalnih kandidata, redom vrlo uglednih znanstvenika – povjesničara, pravnika, sveučilišnih profesora, arhivista. Neke od nuđenih kandidata jednostavno nije smatrao dovoljno dobrim (iako su bili članovi KPH), neke za koje je mislio da bi mogli voditi Arhiv nije mogao predložiti zbog tadašnje političke situacije (nisu bili članovi KPH). Tražio je čovjeka koji će biti dobar poznavatelj arhivistike i arhivističkih poslova, ali isto tako dobar organizator, voditelj koji će nastaviti i dalje unapređivati njegovo djelo. Prateći suvremena arhivistička, politička i društvena kretanja shvatio je i želio da njegov nasljednik bude mlađi čovjek i "suprotna karaktera" od njegova, jer govorio mi je da dolaze druga vremena i trebat će vrlo snalažljiv čovjek, drugačiji od njega, jer "vrijeme njegova naraštaja prolazi".

Jednoga dana dok smo pili kavu dr. sc. Stulli me upitao poznajem li Petra Strčića samo iz čitaonice ili od prije? Začudila sam se tomu pitanju, ali sam odgovorila da poznajem Petra još iz studentskih dana, da smo prijatelji, da je vrlo vrijedan i da već puno piše i objavljuje u raznim povijesnim časopisima, a sudjeluje svojim referatima i na mnogim znanstvenim skupovima. Naglasila sam da je Petar dobar čovjek i prijatelj. Iako sam rijetko kada pitala dr. sc. Stullija zašto me nešto pita, ovaj puta sam upitala – zašto to pita?. Dr. sc. Stulli je rekao da razmišlja o njemu kao svome nasljedniku. Rekao je da već neko vrijeme prati njegov rad i da su ga na njega osobito upozorili dr. sc. Jaroslav Šidak (naš profesor povijesti na Filozofskome fakultetu) i dr. sc. Danilo Klen (direktor Državnoga arhiva u Rijeci). Dr. sc. Klen je pri tome naglasio da Strčić dobro poznaje i arhivističke poslove, jer ga je on počeo pripremati i za svojega budućega nasljednika u Rijeci. Tomu objašnjenju samo sam dodala da mislim kako to nije loš izbor i time je bio završen ovaj dio našega razgovora.

Strčić je do tada već niz godina bio znanstveni asistent Sjeverojadranskoga instituta JAZU u Rijeci, a 1978. god. postao je stručni savjetnik Centra za radnički pokret i NOR – odsjeka toga Akademijina instituta koji je postao samostalna institucija. Strčić je bio tad i glavni urednik "Krčkoga zbornika" i "Pazinskoga memorijala", predsjednik, osnivač i suosnivač povijesnih i sličnih društava, organizator simpozija i drugih društvenih djelatnosti, tajnik Povijesnoga društva u Rijeci, ali i dobitnik nagrade Grada Rijeke – dakle vrlo aktivan, ambiciozan i uspješan u svome radu. No, Strčić je svojim karakterom, svojim pristupom problemima,

načinom i odnosom prema radnicima ustanove, pa čak i svojim stilom odijevanja bio prava suprotnost dr. sc. Stulliju.

Zbog znatno narušena zdravlja, s punih 36 godina radnoga staža (od kojih je punih dvadeset godina – od 17. lipnja 1958. do 30. lipnja 1978. – bio direktor Arhiva Hrvatske), dr. sc. Stulli je 30. lipnja 1978. godine na vlastiti zahtjev umirovljen.

Dr. sc. Stulli neprestano je tražio da se imenuje direktor Arhiva. Na njegov prijedlog, kao predsjednika Arhivskoga savjeta Hrvatske uz suglasnost tadašnjih samoupravnih organa Arhiva (Stručnoga kolegija, Proširenoga stručnog kolegija, Radničkoga savjeta i dr.), Izvršno vijeće SR Hrvatske ("vlada") konačno je 1. travnja 1980. godine imenovalo direktorom Arhiva Petra Strčića. Nije išlo glatko, jer je Petar tek tada postao član KPH. Neki arhivisti, iako su dobro poznavali Petra Strčića, bili su vrlo iznenađeni tim imenovanjem, a kada on nije odmah nastupio na novu dužnost bilo je pritisaka i zahtjeva raznih sadržaja. Na koncu je pod tim pritiskom sazvan prošireni Radnički savjet i upućen službeni zahtjev da se Petar Strčić smjesta pojavi na novoj dužnosti ili da se traži novi direktor.

A Petar je sâm govorio, a i sada zna reći, da ni u snu nije mogao pomisliti da će sjesti u direktorsku stolicu jednoga, primjerice, dr. sc. Ivana Bojničića pl. Kninskog, plemenitoga dr. sc. Emila Laszowskoga, čuvenoga poznavatelja pomoćnih povijesnih znanosti i arhivista prof. dr. sc. Josipa Matasovića ili dr. sc. Bernarda Stullija. A upravo već dr. sc. Josip Matasović i barun Bartol Zmajčić, arhivist, prvi su uočili nadobudnoga studenta i njegovo zanimanje za arhivski, ali i znanstveni rad.

Strčić je imao tek 44 godine i osjećao je pritisak i veliku odgovornost te je oklijevao prijeći u Zagreb. No, kada je ne samo Izvršno vijeće SR Hrvatske oštro postavilo pitanje njegova dolaska već i Arhiv, dr. sc. Stulli i njegov bivši mentor dr. sc. Šidak pa i dr. sc. Klen (koji ga se teška srca lišavao kao svojega već predodređena nasljednika), Strčić je odlučio i došao u Zagreb. Nastupio je u službu 2. studenoga (kasnije je znao na svoj "živahan" način isticati da ga je "Vlada" imenovala na, kako je govorio, "varavicu" – 1. travnja, a da je službeno nastupio na Dušni dan).

U prvo vrijeme nije se znatno osjećao njegov rad, činilo se kao da promatra i upoznaje rad i ljude. Poznavala sam ljude koji su dolaskom na određeni položaj mijenjali svoj odnos prema prijateljima i suradnicima, pa iako sam dobro poznavala Petra, kako sam ga uvijek zvala, ipak sam se sada pitala hoće li se možda promijeniti naši odnosi? No, Petar je ostao svoj i uvijek isti i odnos se nimalo nije promijenio.

Prvo iznenađenje za sve arhiviste bilo je da je "novi direktor" dolazio na posao točno u 7 sati ujutro ili čak i prije. Veliki dio ne samo arhivista već i ostalih djelatnika Arhiva u vrijeme dok nije bilo direktora (kad je dr. Stulli otišao u mirovinu) ne samo da nikada nije dolazio na posao točno na vrijeme, već su poneki uvijek dolazili i s velikim zakašnjenjem (čak i od jednoga sata). Naravno, redoviti dolazak direktora, i vraćanje u nekadašnju "normalu", prisiljavao je i njih da budu redoviti na poslu. A onda su u prvoj godini njegova rada za sve nas slijedila dva uzbudljiva dana. Naime, 24. prosinca te iste 1980. godine izašao je iz svoje direktorske sobe i vidljivo začuđen

zapitao, u svojoj čakavštini, gdje je "orihnjača". Svi smo bili zatečeni, a meni je trebalo vremena da shvatim što uopće pita. Tada sam ga diskretno upozorila na to da se Božić i drugi crkveni blagdani ne slave u Arhivu (istina je da je dr. sc. Stulli na te dane znao dopustiti raniji odlazak s posla onima koji slave ove blagdane, ali se oni nikada nisu slavili u samome Arhivu, već su se slavili samo državni blagdani – Dan Republike, Dan borca i sl.). No, Strčić se nije obazirao na moje upozorenje već je, naprotiv, izvadio novac iz novčanika i naredio da se odmah nabave slatkiši i piće i da svi dođu u njegovu sobu. Ovu proslavu sljedećih je dana na svome sastanku kritizirala Arhivska partijska organizacija, ali vrlo mlako, jer većina njezinih članova slavila je s nama Božić. Sljedeće pak, godine slijedilo je novo i još veće iznenađenje, stolovi su bili i po hodnicima, a cijeli Arhiv pa i susjedne prostorije Nacionalne i sveučilišne knjižnice (jer su Arhiv i Knjižnica bili u istoj zgradi od izgradnje ove zgrade 1913. pa sve do izgradnje nove zgrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice i preseljenja knjižne građe u nju) mirisao je po bakalaru, pa su se pogostili i direktor knjižnice prof. Veselko Velčić, prijašnji ministar i prijatelj našega direktora, i njegov pomoćnik prof. Branko Hanž. Našega kolegu, arhivista Andriju Lukinovića, svećenika, direktor je još ranije pozvao i rekao mu da na Božić i ostale crkvene blagdane ne mora dolaziti na posao. Isto tako, kada je došao prvi Dan žena (8. ožujka) u njegovu mandatu naredio je da sve žene mogu ostati doma, a muškarcima je strogo naredio dolazak na posao.

Upoznao je ljude u Arhivu, želio je da se i oni sami bolje upoznaju i budu zadovoljniji, vjerujući da će to donijeti i veći uspjeh u radu. Djelomično zbog toga, a djelomično i da upozna i "vanjski svijet", jer se o tome ne od prve, ali kasnije obavještavalo i javnost, inicirao je i zasebni "Dan Arhiva". Bio je to dan na koji se u prvim godinama proslave zatvarao Arhiv i svi smo bili na cjelodnevnome izletu i zabavi, o trošku sindikata, u našem spremištu u dvorcu Slavetić. Poslije se taj dan pretvorio u nešto više, otvaranje Arhiva prema javnosti, bilo raznim izložbama, predavanjima i slično. Naravno, za arhiviste nije izostajao i već spomenuti izlet i proslava u dvorcu Slavetić, u kojemu su se nalazila i spremišta arhivske građe. Sukladno tomu, uskoro su se u Arhivu počeli na odjelima slaviti i rođendani, imendani, položeni stručni ispiti, magisteriji i sl.

Sve ove "novosti" brzo su se pročule ne samo u Hrvatskoj, već i u arhivskim krugovima čitave tadašnje Jugoslavije. Iako je Strčić zbog toga (posebno zbog Božića) bio, kako smo kasnije saznali, pozvan i pred uži vrh samoga CK SKH, ostajao je pri svome i svi ti pozivi ostajali su bez vidljivih rezultata. Punu podršku Strčiću je pružao i naš "stari direktor" dr. sc. Stulli te se ponekad činilo da je i on sâm u svim ovim "čudima" i uživao. No, to su bili samo mali koraci prema uspostavljanju dobrih međuljudskih odnosa među djelatnicima Arhiva, koji pokazuju i veliko razumijevanje Strčića za svakoga pa i najmanjega čovjeka u hijerarhiji službe.

A onda su slijedili i drugi praktični rezultati njegova rada. Mnoge zime tresli smo se od hladnoće čak i u kaputima. Strčić nije mogao odmah shvatiti što se to događa s grijanjem, pa se jednoga dana čak u četiri sata ujutro pojavio na Marulićevu trgu, a zatim i u Savskoj cesti da bi provjerio o čemu se radi i zašto je sav ložačev trud

uzaludan i ne daje potrebnu toplinu za rad i boravak u arhivskim prostorima. Ubrzo je taj posjet imao rezultate; naime, ustanovljeno je da zastarjele i dotrajale instalacije ne mogu dati željenu toplinu. Strčić se dao na posao, pribavio sredstva pa već sljedeće zime nije bilo smrzavanja i svako su nas jutro dočekivali ugodni i topli prostori. Ubrzo se pokazalo da je Strčić vrlo spretna u pronalaženju potrebnih novčanih sredstava. Pribavio je zaista golema novčana sredstva pa su temeljito sanirana oba velika spremišta u dvorcima Slavetiću i Zorkovcu, a dobiven je i obnovljen i novi prostor – veliki dvorac Januševac (u koji je smješten i veliki dio arhivske i filmske građe, a i dio arhivske knjižnice), koji je u Drugome svjetskom ratu bio gotovo sav porušen.

Obnovljena je i izdavačka djelatnost Arhiva, pa je "Arhivski vjesnik", (izlazio je od 1892. god. s manjim prekidima za rata), središnje znanstveno i stručno glasilo arhivske službe u Hrvatskoj, ponovno počeo izlaziti redovito, kao godišnjak. No, na tome direktor nije stao. Pokrenuo je i nekoliko nizova posebnih izdanja, pa još jedno glasilo (imala sam čast da mi je direktor povjerio tajničke poslove svih arhivskih izdanja), kao i obimnu izložbenu djelatnost. Radikalno je riješio i problem znanstvenih projekata i pokrenuo nove (dio jednoga projekta, o holokaustu u NDH, postao je – zbog utvrđivanja imena žrtava i njihova broja – napose važan u doba međunarodnoga priznavanja Republike Hrvatske u vremenu od 1990. pa dalje).

S težnjom da se što više unaprijedi i stručno razvija arhivska djelatnost, naredio je polaganje zaostalih stručnih ispita. Svima koji su već davno prema "Zakonu" morali položiti stručni ispit naredio je da ga polože u određenome roku ili će u protivnomu biti raspoređeni na niže radno mjesto (za koje ne treba takav ispit, ali i za koje je određen znatno manji osobni dohodak), a u protivnome mogu i napustiti ovu službu. Također je omogućio i studij i stjecanje magisterija i doktorata čak desetorici arhivista, među kojima sam bila i ja. Nastojao je i svojim radom, a utjecao je i na rad Arhivskoga savjeta Hrvatske, te uspio da se prema "Zakonu" imenuju viši arhivisti i arhivski savjetnici, i to ne samo u Arhivu Hrvatske već i u ostalim arhivima u Hrvatskoj. Da i sam pokaže primjerom, iako mu nije bilo potrebno jer je već imao zvanje stručnoga i arhivskoga savjetnika te priznati visoki ugled u znanstvenim povijesnim krugovima, i on je doktorirao.

U svemu tome, znao je reći da ne bi mogao uspjeti bez dobro odabranih suradnika. Ovdje je dr. sc. Stulli još jednom pokazao svoju zdušnu brigu i veliko razumijevanje za novoimenovanoga nasljednika – ostavio mu je gotovo sve odjele bez voditelja, sa željom da sam "formira svoju ekipu suradnika". Tako je Arhiv prvi put dobio dva pomoćnika direktora: za Kinoteku Matu Kukuljicu (potonjega dr. sc.), koji je ujedno bio i njezin voditelj, a za arhivsku građu novoimenovanu voditeljicu Odsjeka novije arhivske građe Josipu Paver. Imenovao je i voditelje ostalih odjela, i to voditeljem Odjela za vanjsku službu Davorina Eržišnika (kasnije mr. sc., sada pokojni), voditeljem Odjela za stariju arhivsku građu Josipa Kolanovića (potonji dr. sc. i Strčićev nasljednik na mjestu direktora Arhiva), te voditeljem Fotolaboratorija Martina Modrušana (poslije mr. sc.). Budući da sam tada bila voditeljica Knjižnice, direktor me imenovao i voditeljicom Dokumentacijsko-informacijskoga centra. Kada je uskoro u mirovinu

otišla i voditeljica restauratorsko-konzervatorskoga odjela ing. Tatjana Ribkin-Puškadija, njezinom je nasljednicom direktor imenovao Tatjanu Mušnjak (također potonju mr. sc.). Kako sam smatrala da sam blizu mirovine, željela sam srediti knjižnicu Arhiva (koja je zbog nedostatka prostora bila smještena na nekoliko lokacija i koja se ubraja među najstarije specijalne knjižnice u Hrvatskoj, s vrlo vrijednim fondom ne samo djela iz arhivistike i ostalih pomoćnih povijesnih znanosti već i iz povijesti Hrvatske i hrvatskoga naroda u samoj Hrvatskoj i izvan nje). Uz veliki opseg poslova u Dokumentacijsko-informacijskome centru to nisam mogla pa sam uskoro predložila direktoru da ostanem samo voditeljicom Knjižnice, a da imenuje novoga voditelja spomenutoga odjela, što je i učinio te imenovao arhivista Damira Zagottu (današnjega Strčićeva nasljednika na mjestu upravitelja Arhiva HAZU). Isto tako imenovao je Katicu Skoko, vrsnu profesionalku za pitanja računovodstva, voditeljicom našega računovodstva. Po njezinu odlasku, a na njezin prijedlog, nasljednicom joj je imenovao Višnju Špilko (sad pokojnu).

Desna ruka u svemu postao mu je dr. sc. Frano Glavina, najprije tajnik Arhiva, pa pravni savjetnik.

Obnovljen je i rad Arhivskoga savjeta Hrvatske pa je P. Strčić između više kandidata utjecao na imenovanje njegova predsjednika Franje Biljana, dugogodišnjega direktora Arhiva Jugoslavije u Beogradu u miru i predsjednika upravnoga odbora svjetske arhivske organizacije, inače Hrvata iz Like. Znatno je oživljen i rad središnjega republičkog i više regionalnih društava (sam je bio predsjednik arhivističkoga saveza društava zapadne Hrvatske), i dalje su redovito održavani arhivski znanstveni i stručni skupovi, oživljena je i suradnja s drugim ne samo državnim, republičkim i saveznim arhivima nego i s arhivima u inozemstvu, u Austriji, Italiji i Mađarskoj.

Uskoro je Strčić postao i predsjednikom Komisije za raspodjelu vraćene građe iz inozemnih arhiva. Po prvi put, Zagreb su posjetili voditelji arhivista tih zemalja. Isto tako uspostavljene su veze i s arhivistima Sv. Stolice u Vatikanu (preko svećenika s otoka Krka, gdje je rođen dr. sc. Strčić).

Strčić je nastavio i ranije poslove Arhiva, pa je, na obostrano zadovoljstvo, produžen ugovor sa Zagrebačkom nadbiskupijom o daljoj pohrani njezine građe i zagrebačkoga Kaptola u Arhivu Hrvatske. Brigom Arhiva, a osobito njegova direktora, i državnim troškom, čak je u nadbiskupskim prostorima uređeno zasebno spremište i tamo prebačena građa, ali i dalje u okviru Arhiva. Isto tako sređeni su i napeti odnosi s dijelom Pravoslavne crkve, napose s Karlovačkom eparhijom, čija je građa još od 1943. god. bila pohranjena kao depozit u Arhivu, a koji su bili izazvani nespretnim potezima državno-partijskih tijela.

Učestali su i posjeti poznatih i uglednih ličnosti. Tako su uz ličnosti na vlasti, kao što su npr. Stipe Šuvar, Jakov Blažević i dr., u posjet Arhivu i njegovu direktoru dolazili i mons. Franjo Kuharić, zagrebački nadbiskup i metropolit, mons. Josip Pavlišić, riječki nadbiskup i metropolit, znameniti prof. dr. sc. fra Bonaventura Duda, inače zavičajnik P. Strčića s otoka Krka, episkop karlovački Simeon i niz drugih istaknutih ličnosti toga

doba, što je izazvalo veliku pozornost. Po prvi put su Arhiv posjetili i svi direktori republičkih i pokrajinskih institucija tadašnje Jugoslavije. Naravno, doslovce svakoga utorka – bio je to već kao uhodani ritual – dolazio je do svojega nekadašnjeg studenta i prof. dr. sc. Jaroslav Šidak. Poslije je redoviti tjedni posjetitelj direktora postao i prof. dr. sc. Stjepan Antoljak, akademici J. Adamček, Lj. Boban, A. Mohorovičić i drugi.

Strčić je shvatio važnost i potrebu prikupljanja arhivske, ali i knjižne građe gradišćanskih Hrvata, pa je i dalje nastavljena uspješna suradnja sa Stjepanom Zvonarićem. Tako je prikupljena značajna zbirka djela gradišćanskih Hrvata (od novina, letaka, raznih brošura do školskih i dr. udžbenika – sva građa koja je nešto značila za prosvjetu, povijesni i kulturni razvoj toga dijela našega naroda u tuđini). Poslije je, u znak zahvalnosti na požrtvovnoj suradnji, odlukom samoupravnih organa Arhiva, ta zbirka dobila naziv "Zbirka Stjepana Zvonarića" (iako u njoj ima i djela koja su došla i na drugi način).

Već za vrijeme dr. sc. Bernarda Stullija započet je rad na redovitome obrazovanju stručnih arhivskih kadrova. Krenulo se od srednjoškolskoga obrazovanja u tadašnjim centrima za obrazovanje kadrova u kulturi, a zatim se prišlo i izradi programa za redoviti i poslijediplomski studij arhivistike. Iako je već postojao studij pomoćnih povijesnih znanosti u Zadru i poslijediplomski studij arhivistike, ovaj novi studij u Zagrebu imao je zadatak da bude ne samo klasični studij, nego da obuhvati i suvremena znanstvena i tehnička dostignuća (novih informacijskih znanosti) i njihovu primjenu na razvoj arhivistike i ostalih pomoćnih povijesnih znanosti; ponajprije je to bilo u cilju što bržega i boljega informiranja korisnika arhivske građe. Tako je Petar Strčić i jedan od glavnih utemeljitelja Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, te prvi predavač pomoćnih povijesnih znanosti na njemu.

Novi direktor tražio je strogo poštivanje postojećega Zakona, a ovo je pogodilo i neke partijske moćnike i onemogućilo im posuđivanje i nošenje arhivske građe kućama radi pisanja njihovih memoara. Uz ostalo, zatražio je zajedno s pomoćnikom direktora dr. sc. Matom Kukuljicom da se vrati iz arhiva u Beogradu – saveznih, iz Arhiva Srbije i drugih, sva ona filmska i arhivska građa koja je bila nezakonito tamo odnesena poslije Drugoga svjetskog rata. Među ostalim, tražio se npr., i povrat građe s procesa protiv kardinala i zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca. U međuvremenu direktor je osobno otkrio više svezaka dnevnika dr. Stepinca u Zagrebu, kao i desetak arhivskih kutija građe o Andriji Hebrangu, a sve je to odbio poslati u Beograd.

Vjerojatno, moglo bi se reći, najvažnije je bilo to što je dr. sc. Petar Strčić shvaćao suvremene tijekove razvoja znanosti, posebno informacijskih znanosti i nastojao ih što više primijeniti u Arhivu, te u povijesnim i pomoćnim povijesnim znanostima. Zahvaljujući upravo tome, ne samo da arhivski radnici obvezno odlaze na informatičke tečajeve i polažu na njima i obvezne ispite nego u Arhiv stižu i prva računala te se prilazi i izradi prvih programa – informacija za uvid u fondove Arhiva, njihove sadržaje i informacije koje bi omogućile istraživačima i korisnicima što brži pristup

željenoj građi. Štoviše, stručnjaci iz Arhiva odlazili su pomoći u tom području drugim središnjim republičkim i pokrajinskim arhivima.

Naravno da je za ovaj zadatak direktor trebao uložiti i puno vlastitoga znanja i truda te stalno i uporno zahtijevati od arhivskih djelatnika što više rada na informacijskim pomagalicama o arhivskoj građi – izradi analitičkih inventara, regesta, "vodiča" i sl. kroz pojedine fondove. No, važno je da su postavljeni prvi temelji, pa je zadatak polagano, ali neizbježno napredovao. Nadamo se da će nasljednici dr. sc. Petra Strčića nastaviti s tim radom i tako s pomoću novih, suvremenih sredstava omogućiti što bolju i bržu pristupačnost željenim sadržajima fondova Arhiva.

Istodobno, ono što uopće nije manje važno: naglo su se povećavali i prihodi Arhiva, pa tako i naši osobni dohodci. Naime, do tada smo uglavnom živjeli na svojevrsnome "minimalcu", neki čak i ispod državno-republičkoga minimuma. Prof. Strčić nije krio svoje "bodulsko-menadžerske" sposobnosti (uvijek je isticao da je "Bodul"!) i sve nas poticao na traženje novca u korist Arhiva i arhivske službe u cjelini, a time i nas osobno. Pojavili su se i za Arhiv do tada neuobičajeni prihodi, npr. tražili smo građu za reklame privrednih poduzeća i sl. Naglo su porasli i autorski honorari, a za neke su poslove u izdavačkoj djelatnosti neki tek tada uvedeni, npr., za tehničko uredništvo i sl.

Sve je doslovce oživjelo, pa je prestao i shvatljiv otpor suvremenim stremljenjima nekolicine starijih radnika. Svi su nastojali slijediti postavljene zadatke i dati svoj kreativni doprinos ovomu radu.

No, tada do nas najprije diskretno, reklo bi se "tračerski", počinju dolaziti vijesti da pojedina državna, partijska i druga tijela ne odobravaju ovakav uspon i rad Arhiva Hrvatske i arhivske službe u Hrvatskoj u cjelini – otkad je na čelo središnjega državnog arhiva došao Petar. I samu su me "prijatelji" diskretno upozoravali da se "distanciram" od Strčića, što, naravno, nisam učinila, već sam, dapače, svesrdno podržala sve njegove akcije.

Najprije je slijedio javni napad na dr. sc. Franu Glavinu, tajnika Arhiva i glavnoga Strčićeva pomoćnika, kao nekadašnjega predsjednika Matice hrvatske u Trpnju. Iako je ovaj napad za neke predstavljao iznenađenje, on i nije bio neka novost; napad je bio zapravo samo dio napada koji su još 1978. god. pokrenuli borci iz Makarske kada su saznali da je dr. sc. Frano Glavina u Arhivu. Strčić je reagirao na ovaj napad tako da je smijenio Glavinu s tajničkog mjesta (imenovao je na to mjesto Anu Vuković) i oduzeo napadačima motiv za napade; imenovao ga je pravnim savjetnikom, s istim osobnim primanjima, te mu omogućio rad na doktoratu. Naravno, napadači nisu bili zadovoljni ovakvim rješenjem. No, ovaj put napadi su bili upereni protiv direktora Petra Strčića, okrivljujući ga za nacionalizam, velikohrvatstvo, proustaštvo, kao protivnika socijalizma itd. Dio djelatnika Arhiva u početku nije ove napade, koje su objavile dnevne novine, smatralo ozbiljnim i nekom prijetnjom. Međutim, svi ti napadi nisu imali nikakve zakonske osnove, jer sav znanstveni i drugi rad P. Strčića bio je u okviru Zakona, pa i sve češće, namjerne kontrole računovodstva nisu mogle utvrditi

nikakve propuste, naravno, stoga što ih nije bilo. Stoga je Gradski komitet SKH Zagreba dobio zadatak da "raščisti" situaciju u Arhivu i arhivskoj službi cijele Hrvatske, a od direktora P. Strčića zatraženo je da podnese ostavku.

No, ovaj put, barem javno, djelatnici Arhiva bili su složni u obrani direktora. U njegovu obranu stali su ne samo oni, već i svi hrvatski arhivisti i povjesničari kao i mnogi istaknuti znanstveni radnici, npr. sveučilišni profesor dr. sc. Dragovan Šepić, dr. sc. Hodimir Sirotković, dr. sc. Andrija Mohorovičić (svi – članovi JAZU), prof. dr. sc. Ivan Beuc, prof. dr. sc. Mirjana Gross, prof. dr. sc. Ivan Kampuš, dr. sc. Bosiljka Janjatović i mnogi drugi. Mnogi su mu nudili i novo radno mjesto, kao npr. profesora nacionalne povijesti na Pravnome fakultetu, profesora na Filozofskome fakultetu u Zagrebu i sl. Službeno mu je bio ponuđen "časni odstup" i mjesto i u drugim državnim institucijama sa znatno većim osobnim primanjima, pa čak i u nekim državnim, ali Strčić je to odbio. Kako je poslije pričao – "s bolom u srcu, jer ipak je škrti – Bodul!". No, radio je obratno pa je silovito branio svoja i arhivska stajališta i neočekivano za mnoge grubo nastupio protiv pojedinaca u samome vrhu CK SKH, SSSRN i Izvršnoga vijeća SRH.

Svi napadi nisu imali gotovo nikakvih posljedica; direktor i osnovna organizacija SKH u Arhivu kažnjeni su tek – opomenom (!). Usprkos svemu tomu, Petar Strčić se drsko, ponovno, po treći puta kandidirao za direktora Arhiva. I po treći puta je bio izabran. Jasno da se tada u Arhivu zaista slavilo (i slavilo!). Štoviše, uskoro je naš direktor bio biran i za predsjednika hrvatskih povjesničara, predsjednika jugoslavenskih arhivista, Čakavskoga sabora itd.

A onda kada smo najmanje očekivali, direktor je 12. studenog 1990. podnio Radničkomu savjetu zahtjev za sporazumni raskid radnoga odnosa! Nakon svega odlazio je, ali tek onda kada je on to htio, a ne pod prisilom.

Naime, u jeku napada iz Akademije mu je ponuđeno da preuzme isto tako vrlo visoku arhivsku dužnost, da bude upravitelj Arhiva HAZU. Tako je naš direktor Petar Strčić s 1. siječnja 1991. napustio Arhiv i prešao na mjesto upravitelja arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, i tako, zapravo, i dalje ostao u vrhu arhivske djelatnosti i arhivista Hrvatske. Uskoro je postao i akademik, štoviše, prvi akademik kojega je imao na čelu i u svome sastavu Arhiv Hrvatske.

Na ovih se nekoliko stranica ne može iznijeti sve ono što je bilo vrijedno i vrlo bogato u desetogodišnjemu direktorskome radu Petra Strčića. S vremenom će se i uvidom u arhivsku građu registrature Arhiva mnogo toga još moći dodati. Ipak, bez obzira na to želim naglasiti da je Petar, direktor, znanstvenik i arhivski savjetnik uvijek bio dobar i pošten čovjek, koji je uvijek bio spreman pomoći djelatnicima u našoj ustanovi, a bez obzira na položaj ostajao je isti, cijeneći i poštujući svakoga čovjeka; bio je uvijek odan i pažljiv prijatelj. U deset godina zajedničkoga rada bilo je među nama sukoba, jasno, samo stručnih, oko rješavanja pojedinih problema ili pristupa istim. Događalo se da o nekome problemu imam sasvim drugačije mišljenje, nekada sasvim suprotno ne samo njegovu mišljenju već i mišljenju jednoga dijela arhivista,

koje sam uvijek bez ikakva straha otvoreno iznosila, bez obzira na to radi li se o nekome problemu, odjelu ili radniku, i ma kakogod ono bilo suprotno direktoru i drugima. No, to su bila stručna i znanstvena razilaženja koja nikada nisu utjecala na naše prijateljstvo. Jer, Petar uvijek cijeni svačije mišljenje i stajalište. Nakon završetka takvih diskusija sukobi su zaboravljani i nikada nisu utjecali na naše staro prijateljstvo. I upravo zbog toga želim istaknuti da mi je velika čast što mi je Petar prijatelj i s radošću dajem ovaj mali *hommage* svojem nekadašnjem direktoru, akademiku i znanstveniku.

SUMMARY

PETAR STRČIĆ AS DIRECTOR OF CROATIAN ARCHIVES
IN ZAGREB (1980.-1990.)

Ružica KOLAREVIĆ-KOVAČIĆ, M. A.
HR – 10360 SESVETE
CROATIA

Key words: Strčić, director, Croatian Archive

Academician Petar Strčić was the director of Croatian Archive in Zagreb (presently Croatian State Archive) from 1980 to 1990. At the same time he was the president of the Professional Council of the Archive, editor of all editions- collections of papers "Arhivski vjesnik" and a series of "Special Editions", "Croatian Kingdom Conference" and "Scientific- informatics accessories". He significantly inspired the more abrupt, fruitful scientific and professional work of the "Archive", as well as the entire archival service in Croatia. Among others, he was the deputy president of the Archival Council of Croatia, he was the president of the archival societies in Yugoslavia and western Croatia, member of state bodies for negotiations on return of archival material from Austria and Italy etc. At the same time he published a number of works on archival service and articles with archival material. The author presents her impressions as a associate of her former director.

SOMMARIO

PETAR STRČIĆ COME DIRETTORE DELL'ARCHIVIO DI CROAZIA A ZAGABRIA (1980.-1990.)

Mr. sc. Ružica KOLAREVIĆ-KOVAČIĆ
HR – 10360 SESVETE
CROAZIA

Parole chiavi: Strčić, direttore, Archivio di Croazia

Petar Strčić è direttore dell'Archivio di Croazia a Zagabria (oggi: Archivio statale croato) dal 1980 fino al 1990. Contemporaneamente è presidente del Consiglio dell'Archivio, redattore capo di tutte le sue edizioni – "Arhivski vjesnik" (Corriere archivistico) e serie "Posebna izdanja" (Edizioni speciali), "Hrvatska kraljevinska konferencija" (Conferenza reale croata) e "Znanstveno-informatična pomagala" (Mezzi scientifico-informatici). Incita notevolmente le attività scientifiche e professionali dell'Archivio, ma anche del servizio archivistico croato in generale. Tra l'altro, supplisce il presidente del Consiglio archivistico di Croazia, preside alle società archivistiche di Jugoslavia e di Croazia occidentale, è membro dei corpi statali per le trattative sulla restituzione della documentazione archivistica dall'Austria e dall'Italia ecc. Nello stesso tempo, pubblica tutta una serie di saggi sul servizio archivistico, ma anche quelli presentando dei documenti archivistici. L'autrice ci rivela le impressioni sulla collaborazione col suo ex direttore.

ZUSAMMENFASSUNG

PETAR STRČIĆ ALS DIREKTOR DES KROATISCHEN ARCHIVS IN ZAGREB (1980.-1990.)

Mr. Ružica KOLAREVIĆ – KOVAČIĆ
HR – 10360 SESVETE
KROATIEN

Schlüsselwörter: Strčić, Direktor, Kroatisches Archiv

Das Akademiemitglied Petar Strčić war Direktor des Kroatischen Archivs in Zagreb (heute Kroatisches Staatsarchiv) von 1980 bis 1990. Er war gleichzeitig Präsident des Fachrates im Archiv, Hauptredaktor aller Publikationen des Sammelwerks "Arhivski vjesnik" ("Archivbote") und der Reihen "Posebna izdanja" ("Besondere Auflagen"), "Hrvatske kraljevinske konferencije" ("Kroatische Königskonferenzen") und "Znanstveno – informatična pomagala" ("Wissenschaftliche und elektronische Hilfsmittel"). P. Strčić veranlasste eine fruchtbare wissenschaftliche und fachliche Tätigkeit im Archiv sowie im ganzen Archivdienst in Kroatien. Er löste den Präsidenten des Kroatischen Archivrates ab, war Präsident der jugoslawischen und westkroatischen Archivvereine, Mitglied der Staatsorgane für Verhandlungen über die Rückkehr von Archivquellen aus Österreich, Italien usw. Gleichzeitig veröffentlichte P. Strčić zahlreiche Werke über den Archivdienst und Artikel mit Archivquellen.

Die Autorin schildert ihre Eindrücke von ihrem ehemaligen Direktor.